

סוכות

תוכן העינים

2 דבר הלכה – בענין דיומא

למה אין מברכים על שינה בסוכה?

2 חג הסוכות – בחדש השביעי

קביעות חג הסוכות מיד אחר יום

הכפורים

מיטרח קמי שמיא

מנוקים מכל חטא

שמחת כפרת עוונות

רוממות התשובה

3 למה בחדש תשרי ולא בניסן

מצות המלך

יודו לה' חסדו

'בסוכות הושבתי' – בימות הגשמים

ושכנתי בתוכם

בצילו חמדתי וישבתי

למען ידעו

4 מעלות מיוחדות של חג הסוכות

עיקר המועדים

זמן שמחתנו

כי יצפנני בסוכה

כי הם חיינו

בהוציא אותם מארץ מצרים

שבעה עננים

5 למען ידעו דורותיכם

למה עושים זכר רק לענני הכבוד ולא

למן ולבאר

טובה יתירה

לכבודם של ישראל

חיבה יתירה

לבני ישראל בלבד

בלי תרעומת

5 זמן שמחתינו

חמשה טעמים לקריאת חג הסוכות

"זמן שמחתינו"

6 מסכת סוכה

מדוע נשנו ה' סוכה קודם ה' ארבעת

המינים

'סכה' – חסר או מלא

סוכות פסולות כמנין 'סכה', וסוכות

כשרות כמנין 'סוכה'

נוי סוכה – סוכת שלם

סוכה דירת עראי

8 כוכבים נראים מתוכה

ככוכבי השמים

השמים מספרים

יהיה לבו לשמים

8 דפנות הסוכה

זכר לעוה"ז

ה' צלך

כנגד שלשה אבות

כנגד שלשת חלקי התורה

8 ג' דפנות או ד' דפנות

סוכה דירת קבע או דירת עראי

רמוז באותיות סכ"ה

טעם דלא בעינן דופן רביעית

כדוגמת אות ב'

איוב התנחם שראה ב' דפנות וג"ט

דפנות הסוכה מרמזים לתשובה

10 ישיבת סוכה

שבת בבית ה' - בסוכה

סוכת עורו של לוי

מצוה בעת השינה

10 אושפיזין עילאין

להזמין האשופיזין לסוכתו

מקרא קודש

רמז לאושפיזין מן התורה

אברהם יצחק יעקב משה אהרן יוסף

דוד

כנגד רמ"ח מצוות עשה

11 נטילת לולב

ברכת על נטילת לולב ולא על לקיחת

לולב

גירא בעיניה דסטנא

אגודים יחד – בין אדם לחבירו

נענועים – הכשר מצוה

12 קריאת ההלל בחג הסוכות

שירו לו שיר חדש

סוכות תשפ"ב

ע"ש הרה"ח ר' יחיאל גרשון בן
הרה"ח ר' ישראל אברהם הלוי
וויינפעלד ז"ל

נערך ע"י הרה"ג ר' אברהם אליהו
דוד הלוי וואקסמאן שליט"א
בעהמ"ח ספרי מנחת הלוי

דבר הלכה – בעניןא דיומא למה אין מברכים על שינה בסוכה?

תוספות בברכות (יא, ב ד"ה שכבר) הקשו, מפני מה אין מברכין לישן בסוכה? ותירצו שני תירוצים, א' דברכה דאכילה שמברכין "לישב" פוטרנו, ב' שמא לא יישן והוי ברכה לבטלה שהרי אין בידו לישן כל שעה שירצה.

[הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל תמה על דברי התוס', מהו באמת החסרון בזה שלא יישן, והרי המצוה היא 'תשבו כעין תדורו' דהיינו לילך לישון ואם הניח עצמו לישן ונשכב על מיטתו כדרך שנחים ולבסוף לא נרדם הרי קיים את עצם המצוה במעשה שהלך לנוח, ומדוע א"כ נחשוש שאם לא יישן תהיה הברכה לבטלה?

אלא ביאר, שתוס' באמת לשיטתם, דעיקר המצוה מהתורה היא האכילה והשינה, ואם לא נרדם לא קיים מצות שינה. ועוד יישב, שמכיוון שלבסוף לא יישן, איגלאי מילתא דלא הוי שכיבה לישון, ולכן אינו מברך, ועל המצוה דרבנן שיש לו לשהות בסוכה ולטייל בה אינו מברך כי כבר נפטר בברכת האכילה].

וברא"ש (פ"ק דברכות סימן י"ג) הביא בזה שתי דעות, דעת ר"י שאין מברכים על השינה משום דשמא לא יוכל לישן וכשנרדם אינו יכול לברך, ודעת ר"ת שכל מצות סוכה שחייב אדם מסעודה לסעודה, כגון שינה וטיול ושינון, ברכת לישב בסוכה פוטרנו.

ובביאור הגר"א (או"ח סימן תל"ב ס"ב) כתב, שנחלקו ר"י ור"ת האם אנו חוששים שמא לא יישן והוי ברכה לבטלה או שאין אנו חוששים לכך. **ותמה לפי"ז הגר"א**, וכן **הקשה המהר"ץ חיות**, איך מברכים קודם השינה ברכת "המפיל שינה", והרי עלינו לחשוש שמא לא יישן ותהיה הברכה לבטלה?

ותירץ המהר"ץ חיות, ששונה היא ברכת המפיל שינה, שהברכה היא על טבע השינה אשר נתן ה' לכל יצורי חלד, ואפילו לא יישן עתה מכל מקום ענין השינה ישנו בעולם. אבל בסוכה – עיקר הברכה היא על עצם השינה בסוכה ועל כן כתבו תוס' שיש לחשוש שמא לא יישן עתה, **והביא שכעין תירוץ זה כבר כתבה "אליה רבא"** (סימן רלט סק"ג) **בשם ספר "שיירי כנסת הגדולה"** (שם סק"ה **בשם בעל "ברכת אברהם"** (ח"ד סימן קס"ו, דף כ"ז).

והוסיף ה"אליה רבא" ליישב, שברכת "המפיל חבלי שינה, היא ברכת השבח על מנהגו של עולם, כברכת "הנותן לשכוי בינה" שיכול לברך אותה על מנהגו של עולם אפי' לא שמע קול תרנגול, ועל כן אף אם לא יישן לבסוף, מכל מקום הברכה היא מנהג העולם (וע"ע שו"ת "קרן לדוד" סימן נט ד"ה ועי' בתוס').

***

ובספר "שלמי תודה" ד"ק מלשון "תוספות רבינו יהודה החסיד", ליישב שאלה זו. שלשונו בטעם שאינו מברך על שינה בסוכה היא, 'כי הייתי מחשב כי אין צריך לברך כי שמא לא יוכל לישן בה', ומשמע מלשונו שכוונתו היא שאנו חוששים שמא לא יוכל לישן בסוכה משום שאולי ירדו גשמים או שיהיה לו איזה אונס אחר, אבל אנו לא חוששים שמא לא יישן כלל בלילה.

ולפי"ז מיושב מדוע מברכים ברכת המפיל, משום שאין החשש שלא יישן כלל אלא דוקא שמא לא יישן בסוכה. [אך מדברי הרא"ש והתוס' בברכות לא משמע כן, שהרי הם כתבו להדיא שהחשש הוא שמא לא יישן כלל].

חג הסוכות – בחדש השביעי

קביעות חג הסוכות מיד אחר יום הכפורים

מיטרח קמי שמיא

טעם נפלא מדוע נקבע חג הסוכות לאחר הימים הנוראים ביאר **הגאון רבי שלמה קלוגר** זצ"ל, על פי דברי הגמ' בתענית (כד, ב) 'ההוא גברא דאיחייב נגדא בבי דינא דרבא משום דבעל כותית, נגדיה רבא ומית, אשתמע מילתא בי שבור מלכא, בעא לצעורי לרבא. אמרה לי איפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא לברה לא ליהוי לך עסק דברים בהדי יהודאי דכל מאן דבעיין ממריהו יהיב להו, אמר לה מאי היא, בעין רחמי ואתי מיטרא, אמר לה ההוא משום דזימנא דמיטרא הוא, אלא לבעו רחמי האידינא בתקופת תמוז וליתי מיטרא, שלחה ליה לרבא כיון דעתך ובעי רחמי דליתי מיטרא, בעי רחמי ולא אתי מיטרא, אמר לפניו רבש"ע 'אלהים באזנינו שמענו אבותינו סיפרו לנו פועל פעלת בימיהם בימי קדם' (תהלים מד, ב) ואנו בעינינו לא ראינו, אתא מיטרא עד דשפוך מרזבי דציפורי לדיגלת, אתא אבוה איתחזי לי בחלמי הוא"ל מי איכא דמיטרח קמי שמיא כולי האי, א"ל שני דוכתיך. שני דוכתיך, למחר אשכחיה דמרשם פורייה בסכיני, ופרש"י שרצו שדים להורגו וחתכו את מיטתו.

ומבואר מדברי הגמ' שמי שמטריח קמי שמיא יותר מדי עליו לפחד מן המזיקין [וכדברי הגמ' בשבת (נג, ב) 'מעשה באדם אחד שמתה אשתו והניחה בן לינק וכו' כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית].

על פי הדברים הללו ביאר הגר"ש קלוגר זצ"ל, שבימים הנוראים אנו מטריחים את השי"ת בתפילות ובקשות, ועלינו לירא מן המזיקים שלא ישלטו עלינו ח"ו, לכן ציוה עלינו הקב"ה לשנות את מקומינו ולצאת מבתינו לישב בסוכה.

מנוקים מכל חטא

החידושי הרי"ם זצ"ל אמר, שאחר יום הכיפורים שבו נתנקה האדם בכל עוונותיו, נקבע זמן זה למצות סוכה המתקיימת בכל גופו הנקי מעוונות בתוך מחיצות הסוכה.

(גבורות שלמה' ליקוט דרושים מנכד המחבר, 'חידושי הרי"ם' סוכות)

הגר"א מוילנא זצ"ל (בפירושו לשיר השירים א, ד) ביאר, שכיון שכשעשו את העגל נסתלקו העננים ולא חזרו עד שהתחילו לעשות המשכן שזה היה בט"ו בתשרי, שהרי ביום הכיפורים ירד משה רבינו מר סיני ולמחרת יום הכיפורים שהוא י"א בתשרי כתיב (שמות לה, א) 'ויקהל משה את כל עדת בני ישראל וציוה על מלאכת המשכן, והא כתיב (שמות לו, ב) "והעם הביאו וכו' בבקר בבקר", וכדאיתא במדרש תנחומא (פר' תרומה פ"ד) "ר' יהודה ור' נחמיה אומרים שני ימים היו מביאים נדבות שנאמר בבקר בבקר". הרי שני ימים, וביום י"ד נטלו כל חכם לב ממשה את הזהב במנין ובמשקל והכריזו שלא להביא עוד, ובט"ו התחילו לבנות את המשכן ואז חזרו ענני הכבוד.

ומשום הכי צוה לנו הקב"ה לחוג את חג הסוכות בט"ו בתשרי, על שם שזכינו לישבת תחת כנפי השכינה.

זהו פירוש הכתוב '**כי בסוכות הושבתי את בני ישראל**', היינו ענני הכבוד, שחזרה השכינה לישראל.

בצילו חמדתי וישבתי

וה' **ערוך השולחן** (סימן תרכה, סעיף ה) כתב: ועוד יש לומר טעם נכון על מה שהמצוה בתשרי ולא בניסן, לפי שרצה הוא יתברך להראות שאע"פ שחוטאים אנחנו מכל מקום לא סרה השגחתו מעלינו ובצילו אנחנו יושבים וכו' כמו שבמעשה העגל לאחר מתן תורה נתרצה הקב"ה בלוחות אחרונות, כמו כן עשה לנו הקב"ה במצוה זו דוגמתה לדורות, שאע"פ שאנו חוטאים כל השנה, מכל מקום ביום הכיפורים מכפר עוונותינו כשאנו שבים בתשובה.

וסימן לדבר, שתיכף אחר יום הכיפורים צוה עלינו לעשות סוכה שנשב בצילו של הקב"ה.

למען ידעו

בעל ה'**חידושי הרי"ם**' זצ"ל תירץ את קשיית הטור הנ"ל, שהרי נאמר בכתוב "בסוכות תשבו וכו' למען ידעו דורותיכם" וגו', וחזינן דסוכה צריכה דעת – למען ידעו. ולכן מנעה תורתנו הקדושה אותנו מלעשות הסוכה בניסן, משום שכל השנה מלאים אנו בחטאים ואין לנו דעת שהרי 'אין אדם חוטא אא"כ נכנסה בו רוח שטות' (סוטה ג, א). אך לאחר יום הכיפורים שנתכפרו עוונותינו והגיע חג הסוכות שהוא ראשון לחשבון עוונות יש לנו דעת, ולכן צוותה התורה לשבת אז בסוכה.

ולפי"ז ביאר, שלכן אמרו חז"ל (סוכה כה, ב) 'המצטער פטור מן הסוכה', משום שהמצטער אין לו ישוב הדעת מחמת צערו ואינו יכול לקיים כראוי את תכלית המצוה של 'למען ידעו דורותיהם'.

(הובא בספר 'ליקוטי יהודה' ושיח שרפי קודש' ח"א קמח)

הגאון מטשעבין זצ"ל ביאר, שבסוכות יש מצוה מיוחדת של שמחה, והאדם אינו יכול לקיים מצוה זו בשלימות אם הוא מלוכלך בחטאים.

לכן אמרה התורה לישב בסוכה דוקא לאחר יום כיפור, שאז האדם מטוהר מעוונותיו ויכול לקיים את מצות "ושמחת בחגיך".

ועפ"ז מבאר הרב מטשעבין מדוע אצל חתן כתוב שמוחלין כל עוונותיו, משום דחתן צריך להיות בשמחה, וא"א לו להיות בשמחה אם הוא מלא עוונות, לכן מכפרין לו על כל עוונותיו.

למה בחדש תשרי ולא בניסן

מצות המלך

הקשה ה'**טור**' (או"ח סי' תרכה) למה ציוה הקב"ה לישב בסוכה בתחילת עונת הגשמים ולא ציוה לישב בניסן או בחודש אחר שהוא קיץ. ועוד, שהרי בניסן יצאנו ממצרים?

ויישב, שאם היו מצוונו הקב"ה שנעשה סוכות בניסן, היו סבורים העולם שמפני החמה אנו יושבים בה, ולא היה נראה מצות המלך עלינו, ולכן ציונו לעשות הסוכה בתשרי, שאז כל העולם הולכים לבתיהם מפני הגשמים אך אנו מניחים הבתים ויושבים בסוכה, בזה נראה לכל שמצות המלך עלינו, וכ"כ בעלי התוספות בספר '**מושב זקנים על התורה**'. [ועיין עוד מש"כ ה"בית יוסף" על דברי הטור שם].

ידו לה' IDON

הראשונים בפירושים על התורה פירשו כמה פירושים מדוע נקבע חג הסוכות דוקא בתשרי.

הרשב"ם (ויקרא כג, מג) נוקט, שהטעם שציוה התורה שזכור את הסוכות שבמדבר לזכרון שלא היה לנו נחלה במדבר ולא היה לנו בתים לשבת, וע"כ בתשרי שהוא זמן אסיפת הגורן והיקב – עלינו להודות למי שנתן לנו נחלה ובתים מלאים כל טוב, ולא נאמר ידעו עשו את החיל הזה.

הרמב"ן (שם) כתב, שהטעם הוא משום שציונו הקב"ה שזכור את יציאת מצרים והנסים שנעשו במדבר, לא רק בפסח שהוא זמן יציאת מצרים, אלא אף בתחילת ימות הגשמים.

ה'רוקח' מבאר שהתורה רצתה שיהיה חג אחד בתחילת הקיץ דהיינו חג הפסח בחדש ניסן, ועוד חג בתחילת החורף – לכן חוגגים חג הסוכות בתשרי דוקא.

'בסוכות הושבתי' – בימות הגשמים

ועיין בפירושו ה'**אבן עזרא**' על הכתוב (שם) 'כי בסוכות הושבתי', שמפרש 'והנה גם זה המועד זכר ליציאת מצרים. ואם ישאל שואל למה בתשרי זאת המצוה? יש להשיב, כי ענן ה' היה על המחנה יומם, והשמש לא יכס, ומימות תשרי החלו לעשות סוכות בעבור הקור'. ומבואר שעשיית הסוכות ביציאת מצרים היתה למחסה מפני הגשם, וזכר לכך ציונו הקב"ה לעשות סוכות דוקא בתשרי.

מעלות מיוחדות של חג הסוכות

עיקר המועדים

מועד זה הוא עיקר המועדים כולם ועל כן נכפל ציוויו בפסוק, כי בתחילה אמר הכתוב (ויקרא כג, לד) 'בחמשה עשר וגו' חג הסוכות וחתם ואמר 'אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם וגו', וחזר ואמר 'אך בחמשה עשר יום לחודש וגו' ולקחתם לכם וגו' בסוכות תשבּו' וגו'. וכל זה להורות כי זה המועד גדול מכל המועדים.

ולכן אמר 'אך בחמשה עשר' – להורות על מעלתו שאינו שווה לשאר המועדים, שיש בו ענינים שונים ומצוות מיוחדות כסוכה ודי' מינים וקרבות מיוחדים מע' פרים כנגד ז' עננים. ולכן אומרים בו בכל הימים הלל שלם, משא"כ בפסח שאין אומרים בו הלל שלם, אלא בשני הימים הראשונים.

והטעם – ביאר הגאון רבי אברהם סבע זצ"ל מגולי ספרד – בספרו 'צרוּר המור', לפי שבמועד של פסח עדיין לא היו ישראל בשלימותם לפי שעדיין לא קיבלו את התורה מן השמים, ואחר מתן תורה לא היו עדיין בשלימותם לפי שעשו את העגל, ועד יום הכיפורים לא נתכפר להם העון, ואחר יום הכיפורים נשלמה שלימותם. ולכן חג הסוכות הוא מועד עיקרי מכל המועדים ומשום הכי אומרים בו הלל שלם בכל הימים.

ולפי טעם זה חילקו הכתוב בתחילה אמר 'א' בחמשה עשר יום חג הסוכות וגו' ואח"כ חזר לומר 'אך בחמשה עשר יום לחודש וגו' ולקחתם לכם ביום הראשון וגו' בסוכות תשבּו שבעת ימים', להורות על מעלתו העצומה של חג הסוכות יותר משאר המועדות, באומרו 'למען ידעו דורותיכם וגו'.

זמן שמחתנו

כתב ה**תוס' יו"ט** (ר"ה א, ב) הטעם שקראו חז"ל לסוכות בשם 'חגי סתם', אע"פ ששלושת הרגלים נקראו בכתוב חגים – כי מלת 'חגי' הבנתו הראשונה היא על המחול והריקוד (אם לא שלמדו חז"ל בגזרה שוה שהכוונה לקרבן חגיגה, כמ"ש בספ"ק דחגיגה).

וכן הרד"ק כפי הפשט מפרשו מענין 'ריקוד' ו'טיפוח' לשמחה. ובסוכות היתה שמחה יתירה של בית השואבה, לפיכך ראוי הוא להקרא ביחוד בשם 'חגי'. ומפני כן אומרים בו בתפלה זמן שמחתנו'.

כי 'צפנני בסוכה

שאל **רבינו חיים ויטאל** זצ"ל, מדוע כתבה התורה 'סוכות', לשון רבים, מדוע לא כתבה 'בסוכה' תשבּו שבעת ימים? ותירץ, שהתורה הקדושה רמזה כאן, שישנן שתי סוכות! היושב בסוכה בעולם הזה, יזכה לישוב בסוכת עוורו של לוייתן לעתיד לבוא, במחיצת כל צדיקי עולם!

וזהו שאמרו במדרש 'וסוכה תהיה לצל יומם – אמר הקדוש ברוך הוא, כל מי שקיים מצות סוכה בעולם הזה, אני מגן עליו מחמתו של גיהנם, שנאמר – כי יצפנני בסוכה ביום רעה!'

[וע"ע ב'בני יששכר' שמבאר דאיתא בחז"ל שלעתיד לבא כל אחד נכוח מסוכתו של חברו – לכן כתיב 'סוכות' לשון רבים, דאין סוכתו של זה כסוכתו של זה...].

כי הם חיינו

כתב הרב **'שפתי כהן'** זצ"ל, שלאחר הימים הנוראים שעברו עלינו לשלום, ולאחר תשובת יום הכיפורים, מגיע האדם להכרה שהעולם הזה הוא כדירת עראי ושיש להכין צידה – תורה ומצוות – לדירת הקבע הנצחית.

לפיכך, הורתה לנו התורה לצאת ולקבוע משכנינו בדירת עראי שבעה ימים, הרומזים לשבעים שנות האדם, וביום השמיני, הרומז לעולם הנצחי, לחוג את שמחת התורה, כדי לקבוע בנפשנו, שאין זוכים לעולם הנצחי אלא על ידי התורה, לימודה ושמירתה!

בהוציא אותם מארץ מצרים

כתב ה'**חתם סופר**' בתורת משה (ויקרא כג, מ), ואפשר היינו 'בסוכות תשבּו שבעת ימים למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותי מארץ מצרים', ומפרשים ד'בסוכות הושבתי היינו במלחמות סיחון ועוג ומלכי כנען, ויהי זה זכר לכניסת ארץ ישראל. וקשה מ"ט אמר 'בהוציא אותם מארץ מצרים'. ועוד מ"ט ז' ימים, בשלמא פסח הי' נמשך הגאולה ממכות בכורות עד קריעת ים סוף ז' ימים.

וי"ל דמיד בקריעת י"ס כבר נכבשה הארץ דכתיב שם (שמות טו יג) נחית בחסדך וגו' נהלת בעזך אל נוח קדשך וגו' תפול עליהם וגו', לולי חטא מרגלים כבר הי' נכבשה לגמרי, נמצא בשעת יציאה כבר נס של 'בסוכות הושבתי' נגמר למעלה, אלא שנמשך הדבר. וכן בכל ענינינו צריך להבחין מאחרית דבר לראשיתו, וע"כ עושים ז' ימים שנדע כבר בשבעת ימי יציאת מצרים נגמר נס 'בסוכות הושבתי', למען ידעו דורותיכם – לספר לבנינו אחרינו שיבחנו כן בכל מעשיהם כנ"ל.

שבעה עננים

כתב **רבינו בחיי** בספר 'כד הקמח': (סוכה) מעלה גדולה לישראל כשהיו מוקפים בשבעה עננים, כי כן דרשו ז"ל שהקיף כסא הכבוד בשבעה עננים שנא' (איוב כו) 'מאחז פני כסא פרשו עליו עננו', ביאורו: פרש עליו שבעה עננים וזהו תוספת ז', ואותן ז' עננים נקראים 'סוכות', ועליהם נאמר (תהלים יח) סביבותיו סוכתו. ולכן נצטוונו במצות סוכה שנעשה נצטוונו לעשות מצוה זו בחדש השביעי ושבעת ימים.

למען ידעו דורותיכם

למה עושים זכר רק לענני הכבוד ולא למן ולבאר

טובה יתירה

"בסוכות תשבּו שבעת ימים וגו', למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים" (ויקרא כג, מב- מג). ובגמרא סוכה (יא, ב) איתא 'ענני כבוד היו, דברי רבי אליעזר, ר"ע אומר סוכות ממש עשו להם'.

ולכאורה יש לבאר מדוע עושים סוכות זכר לענני כבוד ולא זכר למן שאכלו ישראל במדבר ארבעים שנה, וכן לזכר לבאר שהיה להם בזכות

מרים, והלא כל שלשה המתנות הללו היו לישראל במדבר?

אלא ביאר רבינו הגר"א (הובא בספר 'ליקוטי נסים' פר' אמור) שאת המן והבאר הרי הקב"ה היה חייב לזונם, משא"כ ענני הכבוד הרי לכאורה היו יתרים, שהרי הם אינם בכל עוברי דרך, ועל כן נצטוונו לעשות דוקא זכר לענני הכבוד.

לכבודם של ישראל

כעין זה כתב החתם סופר זצ"ל (דרשות חתם סופר ח"א, דף נה, טור א) שאכן המן והבאר היו נצרכים לחיי נפשם שלא ימותו ברעב ובצמא, משא"כ ענני הכבוד היו רק לכבודם של ישראל, ע"כ עושים לו זכר. ובכדי שלא תאמר שאף ענני הכבוד היו לצורך חיי נפשם שלא יכנס שרב ושמש ונחש שרף ועקרב, לכן נאמר שבמלחמת סיחון יצאו מענני הכבוד וישבו בסוכות עצמם ולא ניזוקו, וא"כ כל הארבעים שנה היה אפשרי בכך ולא נצרכו לענני כבוד, אלא הם היו לגדולה וכבוד לישראל. ומיושב לשון הכתוב למען ידעו דורותיכם כי בשני מיני סוכות הושבת, והא בלא הא לא סגי.

ח'בה יתירה

והחיד"א זצ"ל בספרו 'ראש דוד' יישב בשם הרה"ח חיים כפואי זצ"ל (הנקרא 'בעל הנסי') כעין דברי הגר"א, שהמן והבאר הרי הם לחם ומים ההכרחים לחיי האדם ואינם נחשבים לתוספת טובה, אולם מה שהקיפם הקב"ה בענני כבוד – הרי זו חיבה יתרה נודעת להם בתוספת טוב, לכן ציוונו השי"ת לעשות זכר לענני כבוד ולא זכר למן ולבאר.

לבני ישראל בלבד

עוד יישב החיד"א בשם הרה"ח יהודא חאביליו זצ"ל, משום ששונים המה ענני הכבוד שרק ישראל היו מיוחדים בטובה זו ואילו הערב רב פלט אותם הענן, משא"כ המן והבאר, גם הערב רב נהנו מהם. וביאר בדבריו ה"בני יששכר" (מאמר 'צילא דמהימנותא' אות ט"ו) על פי הטעם הקודם, היות והמן והבאר הם מזון חיוני, לכן נהנו מהם גם הערב רב, אך ענני הכבוד הרי הם ניתנו בחסד גדול וחיבה יתירה לישראל בלבד.

בלי תרעומת

ועוד יישב החיד"א בשם הרב ישועה זיין זצ"ל מח"ס שו"ת 'שערי ישועה', שהמן והבאר ניתנו לישראל על ידי תלונותם ותרעומתם שביקשו אוכל ומים, משא"כ ענני הכבוד ניתנו להם בלי שאלה רק בטובו הגדול ית"ש, לכן איננו עושים סוכות זכר למן ולבאר אלא זכר לענני הכבוד.

זמן שמחתינו

חמשה טעמים לקריאת חג הסוכות "זמן שמחתינו"

הגאון רבי יעקב עמדין זצ"ל ביאר חמשה טעמים מדוע נקרא חג הסוכות "זמן שמחתינו".

א] מפני שהוא חג האסיף, שהאדם שמח בתבואות ובפירות שנכנס, לפיכך עד החג מביא ביכורים וקורא "ושמחת", ומכאן ואילך אינו קורא.

ב] יש בו שמחה מחמת סליחת העוונות שנגמרה מיום כיפור עד סוף החג, הרי כאן שמחה כפולה, ונרמז בתורה שכתוב בו שתי פעמים לשון שמחה, "ושמחת בחגיך, והיית אך שמח".

ג] מחמת ארבעת המינים שכתוב בהם "ושמחתם" (ויקרא כג, מ).

ד] מפני ניסוך המים שיש בו יתר על שאר המועדים, דכתיב בה (ישעיה יב, ג) 'ושאבתם מים בששון', ולכן היתה שמחת בית השואבה גדולה מאד.

ה] לפי שהוא יו"ט של יעקב אבינו ששמח בו הקב"ה מאד, כמו שאנחנו אומרים בכל יום בבוקר אחר ברכות השחר קודם התפילה 'עדת יעקב בנך בכורך וכו' ומשמחתך ששמחת בו וכו'".

(יסידור יעב"ץ" ליל ראשון דסוכות)

ראוי למעט בשמחת העולם הזה

"ושמחת בחגך והיית אך שמח" (דברים טז, יד-טו)

ולכאורה קשה, שהלא כבר נאמר "ושמחת בחגך" אלא למד שישמח שבעת הימים, זהו "אך", כלומר עד שיעברו א"ך ימים מתשרי, ואחר כ"א ימים כבר עברו שבעת ימי הסוכות.

ויתכן עוד, שבא לרמוז שראוי לו למעט בשמחת העולם הזה, שלשון "אך" לשון מיעוט הוא, ומפני ששמח כבר בחג הפסח שהוא תחילת קציר העומר, וגדלה שמחתו בחג הקיצור, ועתה בחג האסיף כי יאסוף תבואתו ופירותיו ותבוא לו מנוחה והשקט אחר היגיעה והטורח והעמל – הנה שמחתו כפולה, ועל כן יזכיר הכתוב הזה בחג הסוכות "והיית אך שמח" כדי למעט השמחה, שהרי כל אכין ורקין מעוטיין.

ולמדך הכתוב שיתנהג האדם בשמחת העולם הזה בדרך בינונית, ואף בזמן עשיית המצוות ראוי שישמח וירעד, כענין שדרשו חז"ל (ברכות ל, ב) על הכתוב "עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה" – במקום גילה שם תהא רעדה, לפי שבעולם הזה יש בו יצר הרע שהוא נמשך אחר השמחה ואין הצדיקים בטוחים בעצמם אבל עיקר השמחה ושלימותה הוא לעולם הבא בראיית פני שכינה, בשפע שאין לו הפסק, ובתוספת השגה ותענוג שאין לו תכלית.

(רבינו בחיי' פרי' ראה)

המצוה לשמוח ולא להתהולל

הגאון רבי שלמה גאנצפריד זצ"ל בעל ה"קיצור שלחן ערוך" בספרו "אפריון" עה"ת, יישב את השאלה הנ"ל על פי מה שכתב הרמב"ם בהלי' יו"ט (פ"ו ה"כ) וז"ל: "כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל, לא ימשל ביין ובשחוק ובקלות ראש, ויאמר שכל מי שיוסיף בזה ירבה במצות שמחה, שהשכרות והשחוק הרבה וקלות הראש אינה שמחה אלא הוללות וסכלות, ולא נצטוונו על ההוללות והסכלות אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל, שנאמר תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל, הא למדת שהעבודה בשמחה, ואי אפשר לעובד את ה' לא מתו שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שכרות", עכ"ל.

וא"כ זהו מאמר הכתוב "והיית אך שמח", כלומר שתשיג אתה אתה שמח לבד, לאפוקי הוללות וסכולות.

("אפריון" פרי ראה)

ביאור "השמחה היתירה" לדעת הרמב"ם

על דברי הרמב"ם הנ"ל, תמה הגרש"ז ברוידא זצ"ל שהרי לא מצינו בשום מקום דרשה זו שלש שמחה מיוחדת בחג הסוכות, ובאמת פשוטות הכתוב "ושמחתם לפני ה' אלוהיכם שבעת ימים" נאמר לגבי ד' מינים, כמש"כ בתחילת הפסוק "ולקחתם לכם ביום הראשון וגו'?" וישב, שאכן דעת הרמב"ם היא שחיוב השמחה בחג הסוכות נלמד מכלל חיוב השמחה של כל הרגלים הנלמד מקרא ד"ושמחת בחגך", וא"כ פשוטו של מקרא ד"ושמחתם לפני ה' אלוהיכם שבעת ימים" בא להוסיף דין שמחה יתירה שהיתה במקדש בשמחת בית השואבה.

("שם דרך" ויקרא מילואים אמור סימן ט')

השמחה בחג הסוכות – סימן טוב לכל השנה

ה"אברבנאל" בפירושו על התורה מפרש, שבכתוב "והיית אך שמח" מבטיחה התורה שאם ישמח האדם ויגיל בחג הסוכות, יהיה שמח וטוב לב כל השנה, ואם הוא יתעצב בראשית השנה – בעצבון תאכלה, כי כן טבע המציאות – השמח בחלקו ששון ושמחה ישיג, והנאנח בלא סיבה יאנק דום כל הימים.

וכעין זה פירש ה"פלא יועץ" שכתבו גורי האר"י שמי ששמח וטוב לב בחג הקדוש הזה, מובטח לו שתעלה לו שנה טובה ויהיה לעולם שמח.

("אברבנאל" דברים ט"ז, "פלא יועץ" אות ס' סוכה)

שמחת הקב"ה על תשובת ישראל, ושמחת ישראל על התבואה

כתב החת"ס בתורת משה (ויקרא כג, לד) בחמשה עשר יום לחודש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים לה'. יל"ד לשון השביעי הזה, תיבת הזה מיותר. וגם לא הזכיר כאן יום השמיני כלל, ואח"כ מתחיל ענין חדש אך בחמשה עשר יום לחודש השביעי באספכם את תבואת הארץ וגו', וכאן הזכיר יום השמיני שבתון ולא כתיב השביעי הזה, אלא באספכם את תבואת הארץ. וגם להסביר טעם שמיני עצרת שמייד הקב"ה עם ישראל לבדם. הנה בפסח הוא שמחת יציאת מצרים וגם זמן האביב והקב"ה שמח עם בניו, ושבעות זמן מ"ת וגם זמן קציר והקב"ה שמח עמנו, אך בחג הסוכות יש ב' מיני שמחות, א' בחודש השביעי הזה דייקא, הזה שזכר לעיל שהי' ר"ה ויה"כ ונמחלו עוונותיהם, ישמח ה' במעשיו ששבו אליו בתשובה ונתקבלו, ע"כ בחודש השביעי הזה דייקא חג הסוכות שבעת ימים לה' דייקא, כי שמחתנו הוא למעלה ברקיע עוזו, ושוב בחודש השביעי באספכם את תבואת הארץ שבעת ימים, שמחת ישראל על אסיפת תבואתם כי ברכם ה'. אמצא בפ"ע על ברכת ה' היא תעשיר (משלי י"ב) ואין מערבין שמחה בשמחה (מו"ק ח, ב), ע"כ ביום השמיני עצרת שמייד הקדוש ברוך הוא לשמוח עם קרובו.

מסכת סוכה

מדוע נשנו הל' סוכה קודם הל' ארבעת המינים

בספר שו"ת "יועץ יוסף" יישב הגאון רבי יוסף גרינוולד זצ"ל אב"ד קהילת פאפא את שאלת האחרונים, מדוע נקט התנא קודם את הלכות סוכה ואח"כ את הלכות ארבעת המינים, על דרך אגדה, על פי מש"כ בספר "קדושת לוי" (פרי' בא עה"פ ואמרתם זבח פסח), מדוע אנו קוראים לחג המצות חג הפסח, והלא בכל התורה כולה נקרא יום טוב זה רק בשם 'חג המצות' וישב, שזהו על דרך הכתוב (שיר השירים י', ג) 'אני לדודי ודודי לי', שאנו מספרים את שבחו של הקב"ה והוא יתברך מספר את שבח כלל ישראל. ולכן קורא הקב"ה לחג זה 'חג המצות' על שם בטחונם של כלל ישראל שאפו את הבצ וכו', ואנו קוראים לחג זה חג הפסח על שם שפסח הקב"ה על בתי ישראל וכו' שזהו שבח להקב"ה.

ולפי זה גם בחג הסוכות אפשר לומר, שהקב"ה הקדים בתורה את מצות נטילת לולב לסוכה משום שזהו שבח לעם ישראל, שהרי ארבעת המינים מרמזים לארבע כתות שאוגדים אותם יחד, ואנו מקדימים במשנה לפרש את הלכות סוכה להראות את שבחו של הקב"ה שהושיבנו בעניי כבודו כשהוציאנו ממצרים.

(שו"ת "יועץ יוסף" או"ח סימן שפט, יעוי"ש עוד יישובים)

'סכה' – חסר או מלא

בהגהות "חשק שלמה" (לרבי שלמה הכהן, מו"צ בוילנא) כתב בריש מסכת סוכה, דהא דהוזכר בכל הגמרות ובראשונים תיבת סוכה בוא"ו אחר הסמ"ך הוא טעות סופר, שהרי בכל מקום שהוזכר בתנ"ך סוכה נכתב סכה בלא וא"ו.

ועפ"י ביאר את מש"כ בספר "פרי עץ חיים" (שער חג הסוכות פ"ד) דסוכה מלא הוא בגימטריא צ"א כמנין שם הוי"ה ואדנות גם יחד, [ויש להוסיף, ש'אילן' הוא בגימטריא צ"א, ודוע מש"כ בספר "פרי צדיק" דמה שכתוב ש'בעצרת נידונין על פירות האילן' היינו שיש דין על התורה, והיינו שהאילן הוא הקב"ה והפירות הם עם ישראל, ודו"ק]. ולכאורה תמוה היכן נמצא סוכה בכתב מלא בתנ"ך? וצ"ל דהמקור הוא ממה שנאמר בתהלים (עו, ג) 'יהי בשלם סוכו ומעונתו בציון' – בכתב מלא (על פי גריסת ה"מנחת שיי" שם, וכן נמצא בספרי כתובים הנמצאים בבית מדרשו של רבי אריה לייב ב"ר בער זצ"ל הנכתבים על קלף שנכתבו בזמן הגר"א וע"פ צוואתו ובהשגחתו).

ולפי"ז ביאר בדרך רמז, שלכן כתוב בכל מקום סכה חסר, לרמז על מה שאמרו חז"ל שבעולם הזה אין השם שלם ואין הכסא שלם כביכול, ומשו"ה כתיב סכה חסר. ודוקא לעתיד לבוא כשיתקיים האי קרא ויהיה השם במילואו, אז תהיה סוכה בכתב מלא.

וא"כ זהו ביאור הכתוב "ויהי בשלם סוכו", כלומר אימתי יהיה סוכו בשלמות בזמן שיהי' מעונתו בציון ואז יהיה השם שלם והכסא שלם. [ואפשר שמה שנהגו לומר בחתימת ברכת השכיבנו בשבת ויו"ט 'הפורש סכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים', אולי כוונתם בזה על הסוכה שעתיד הקב"ה לעשות מעורו של לויתן. ומה שמסיימים "ועל

ירושלים" מקורו מקרא בישיעה (ד, ו) 'וסוכה תהיה לצל יומם וכו' דפירש שם בתרגום יונתן דסכה זו תהיה לצל על ירושלים ולכן תקנו לומר כן דוקא בשבת ויו"ט משום דסכה זו תהיה לעתיד לבוא ביום שכולו שבת, ובשבת ויו"ט הוא ג"כ מעין עולם הבא, יעוי"ש].
(הגהות ה"חשק שלמה", בהשמטות למסכת סוכה)

סוכות פסולות כמנין 'סכה', וסוכות כשרות כמנין 'סוכה' אחד מתלמידי הגר"א זצ"ל בא לקבל את פני רבו ברגל בחוה"מ סוכות, וביקשו שיבחנו על כל מסכת סוכה בעל פה. שאלו הגר"א כמה מחלוקות יש במסכת זו בין רבי מאיר ורבי יהודה, ובין רבי עקיבא לרבי טרפון וכו', ולא ידע אותו תלמיד להשיבו.
פתח רבינו הגר"א והחל למנות את מספר המחלוקות אחת לאחת, וניתח את המסכת לנתחיה, על מספר סוגיותיה ושיטותיה. וכשבא למנות את מספר ההלכות הנידונות בתלמודים בענין סוכה העלה כי מספר הסוכות הנזכרות כפסולות עולה פ"ה כמנין "סכה" חסרה ללא ו', ומספר הסוכות הכשרות עולה למנין צ"א, "סוכה" עם ו'.
(הקדמת תלמידו הגאון רבי ישראל משקלוב ל"פאת השלחן")

נו" סוכה – סוכת שלם

יש לבאר מדוע בשם מצוה לא מצינו ענין של נוי מצוה כל כך כבנוי סוכה, דאמרי' בגמ' (סוכה י, א) "עטרה בקרמים ובסדינין המצויירין וכו'", והלא "זה קלי ואנוהו" קאי על כל המצוות.

אלא ביאר בעל ה"אבני נזר" (הובא בספר "נאות הדשא" – ליקוטי כת"י מבעל האבני"ז), דעל הפסוק "זה קלי ואנוהו" ישנם שני פירושים, דאונקלוס תרגם "ואבני ליה מקדשא" ובגמ' בשבת (קלג, ב) דרשו על פסוק זה "התנאה לפניו במצוות, עשה לפניו סוכה נאה ולולב נאה ושופר נאה, ציצית נאה, ספר תורה נאה וכו'". וא"כ נראה דאלו ואלו דברי אלוקים חיים, שהרי ידוע שהסוכה רומזת על בית המקדש, דעל "ויהי בשלם סוכו" מתרגם והוה בירושלם בית מקדשיה, ובית המקדש הלא נקרא נמי סוכת שלום.

וא"כ בסוכה שייכים שני הפירושים הנ"ל, "בית המקדש" ו"התנאה לפניו במצוות", וע"כ המצוה של נוי בסוכה גדולה יותר מכל המצוות.
(נאות הדשא" ח"ג)

סוכה דירת עראי

"ויעקב נסע סכתו ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכת, על כן קרא שם המקום סכות" (בראשית לג, יז).

בטור (הל' ר"ח) הביא דפסוק זה מרמז על חג הסוכות.

יש להבין דהו"ל לקרא שם המקום בית ישראל על שם האנשים, ולא סוכות על שם הבהמות, ולא לעשות את הטפל להעיקר, וי"ל עפ"י מה שכתב החיד"א רמז "ויעקב נסע סוכתה", כי הסיע עצמו ודעתו מעוה"ז אשר יקרא סכותה כי סוכות הוא עראי, ועוה"ז הוא ג"כ עראי, "ויבן לו בית", בארץ החיים בעוה"ב, "ולמקנהו" היינו כל קניני העוה"ז "עשה סוכות", שהיה הכל עראי אצלו וכאיש אשר הוא מזומן לדרך,

שכל עניניו בעיר אשר הוא עומד בה הוא עראי, כן היה בעניניו כל קניני עוה"ז, "ע"כ קרא שם המקום", ר"ל העוה"ז "סוכות" הכל עראי, וא"ש לפי"ז הסמיכות ויבא יעקב שלם", דכיון דהוה פרוש מעניני עוה"ז, לכך "ויבא יעקב שלם" לעוה"ב. (וכן עיין בחת"ס עה"ת פר וישלח).

ועפ"י"ז יש לרמוז כוונת הפסוק (דברים פז, יג) חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים באספך מגרנדך מיקבך ושמתח בחגך אתה ובנדך וגו', וי"ל דשבעת ימים רמז לעי' שנות ימי חיי אדם, לזה אמר "חג הסוכות" שהוא עראי תעשה לך שבעה ימים, ר"ל כל ימי חייך תעשה כמו עראי, "באספך מגרנדך ומיקבך", היינו כשאתה אוסף ממון תדע שהכל הוא רק עראי, והעיקר הוא "ושמתח בחגך", היינו בחג הסוכות הנ"ל דהוא מרמז על העוה"ז שהוא עראי, תהיה בשמחה, וגם "אתה ובנדך ובנדך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך", שיהיה הכל שוה בשוה באהבה ואחוה, ולא יהיה פירוש לבבות ח"ו, וזה יקרב את הגאולה כי שנאת חינם היה הגורם לחרבן המקדש, וכל זה "שבעת ימים תחוג לה' אלקיך", היינו כל עי' שנים שחי על האדמה יהיה בשמחה לה' ובטוב לב לכל אדם, אז בודאי "תבא במקום אשר יבחר ה'" הוא ביהמ"ק ואף קודם לכן "יברכך ה' אלקיך בכל וכו' ובכל מעשה ידך" אך בתנאי "והיית אך שמח".

(יהודה יעלה להרה"ג ר' יהודה הכהן (הספרדי) על פרי ישלח, וממש דבר זה כבר קדמו האלשי"ך הקדוש פרשת אמור) על פי זה יש לבאר מ"ש בתרגום יונתן בן עוזיאל ד"ויבן לו בית" היינו שבנה בית המדרש, דעיקר קביעותו של האדם הוא בביהמ"ד אבל ביתו אינו עראי.
וכע"ז מפרש החיד"א ד"ויבן לו בית", היינו שמה שנשאר לאדם בכל ימי חייו הוא רק הרוחניות.

כוכבים נראים מתוכה

כוכבי השמים

כתב בדרשות **חתם סופר** (ח"ג לסוכות עמ' מג) נרמז ישבת סוכה בפסולת גורן ויקב, והיי' הכוכבים נראים מתוכה, לרמז אעפ"י שעוסק באכילה ושתייה היינו גורן ויקב, מ"מ יהי' כוכבים נראים מתוכה, פי' יכונה בשם ישראלי הנמשלים לכוכבים ולא ירף ידיו ממעשה אבותינו הקדושים.

אמנם יש אנשים שאינם עוצרים חיל כאלה, כי אעפ"י שהמה אנשים חשובים ועמד כלם צדיקים, מ"מ בשתותם במזרקי יין ואוכלם בשר לתאוה בשבתות ויו"ט לבם רואה הוללות וסכלות הרבה.

השמים מספרים

וה'עקידת יצחק' (פרשת אמור, שער סז, פכ"ג) כי צריך שיראו בו כוכבי שמים, כי צריך האדם שיכיר את בוראו מפאת מעשיו המפורסמים, כמו שנאמר (תהלים יט, ב) השמים מספרים כבוד אל וגו', כי הוא העיון המותר והמחוייב, וכמו שנאמר (דברים ד, לט) וידעת היום והשבות אל

לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל וגו', ולכן המעובה כמין בית עד שלא יראו בו כוכבי חמה או שאין המטר יורד בתוכה הוא סכך פסול, שהוא יורה על הפתיות הגמור, כמו שהחמה מרובה מהצל גם הוא פסול, למה שיוורה גם כן על ההריסה ופרוץ אל ה' לראות, אשר על זה נאמר (חגיגה יד, ב) הציץ ונפגע, הציץ ומת. והראוי והנאות מה שנאמר (מיכה ו, ח) והצנע לכת עם אלהיך'.

יהיה לבו לשמים

כתב ב'יערות דבש' (דרושו): צא מדירת קבע ושב בדירת עראי, להורות כי גרים אנתנו עלי ארץ מבלי קבע וימינו כצל שבין לילה ובין לילה אבד רוח נושב ואיננו, ומה יתרון לו לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש, וכל ימיו תהיה עינו למעלה לשוכן שמימה כאמרם שיש לעשות סכך בענין שהכוכבים נראים מתוכו בהירים ויהי לבו לשמים, ואולי יחוס הקב"ה על נכה לבב ועני היודע מצב שפלותו וכי כל שבתו בארץ מעט ורע כל היום מי גבר ימלט מפגעי ונגעי זמן ותמורת הימים, וא"כ הקב"ה חומל דל ויתנחם על עפר ואפר.

וזו עצה עמוקה לעשות בז' ימי סוכות. כי אז הדין עדיין מתוח ותלוי עד שמיני עצרת, שיש לנו לשמח ובטוחים אנו בחסד ה' שיצא לצד דיננו.

דפנות הסוכה

זכר לעוה"ז

כ' ה'אלשיך' (ויקרא מג, לא) בסכך שהוא רמז אל צל קדושת זכיות האדם. אך הדפנות הם זכר לעולם הזה ככתוב, שעל כן היו שותים כהלכתן ושלישית אפילו טפח כצורת הה"א שבה נברא העולם הזה, ועל כן כשרות מכל דבר כי חומרי הוא.

וגם רמז השתים כהלכתן כו', הוא כי כל טוב העולם הזה נכלל בשלשה דברים שהם בני חיי ומזוני, ורמז לנו שהשתים שהם בני וחיי טוב לגבר להשתדל ולבקש מאת האלהים יהיו לו כהלכתן גדולים וטובים, אך בשלישית אפילו טפח יסתפק בו ולא יחוש, רק יעשה שיהיה לו אותו הטפח שוחק (ז, א) שאם מעט אשר לא יחלקהו בחלקי זמניו ולא יצטרך לבריות. או ירמוז בהיות שוחק לרמוז לו כי אין לו בעולם הזה שאין לו רק טפח שהוא קומץ הבלתי משיב, אל יתעצב אל לבו כי אם יהיה שוחק ושמח בחלקו ויהיה עשיר ויעבוד את ה' בשמחה.

וצריך לעשות לו צורת פתח (שם), לרמוז כי אם ידחקנו יצרו להעציבו על דוחקו זאת, ישיב על לבו כי אין העולם הזה רק כצורת פתח כפרוודור לפני הטרקלין, ולכן מי בער יעשה עיקר מעניניו ויפן למטעמותיו.

ה' צלך

וב'ערוך לנר' (סוכה נו, ב ד"ה ובטעם) כי והנה צל הסכך מרמז לתשועת ד', ע"ד ה' צלך, והדפנות הם מרמזים על עניני העולם אשר עליהם מרחף צל הסכך, והם סובבים את האדם מכל צדדיו, ועל כן הסכך למעלה מעשרים פסול שאז יושב בצל דפנות ולא בצל סכך לרמז על השם בטחונו שתבא לו תשועתו ע"י עניני העולם שזה פסול ולא נרצה לפני ד'.

כנגד שלשה אבות

כתב **ב'תולעת יעקב'** (סוד הסוכה, ד"ה שנינו) וצריכה שלש דפנות כנגד האבות דפנות הסוכה העליונה, ורבי שמעון שהיה מצריך רביעית אפ"י טפח כדי שתהיה המרכבה שלמה. ושיהיה צלתה מרובה מחמתה, לרמוז לנו שתהיה מדת רחמים גוברת על מדת הדין, כי מי יוכל לסבול חום האש הגדולה ואין צל סכך בעינין, שמשם רחמים גמורים באים ולא צל דפנות שיש בהם דין, כי הסוכה תרמוז לעולם התכונה ואין שום טומאה מגעת לשם, ולפיכך אם סכך בדבר המקבל טומאה פסולה, אבל הדפנות שהם מקום שהטומאה נאחזת משם אם עשאן מדבר המקבל טומאה כשרה.

כנגד שלשת חלקי התורה

כ' **הרבינו בחיי** בספר 'כד הקמח' (סוכה): הסכה שלש דפנות, והתורה שלשה חלקים, תורה נביאים וכתובים, המעמידין את העולם, הוא שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה וגו'.

וב'מועד לכל חיי' (כ, נ) כי וזכור לאברהם כתבו: עשרה טפחים נגד עשרת דברות, ושלש דפנות נגד תורה נביאים וכתובים, וגם שניתנה בירחא תליתאה.

ג' דפנות או ד' דפנות

סוכה דירת קבע או דירת עראי

כ' **בערוך לנר** (נו, ב ד"ה ובטעם) אמרינן דר"ש דס"ל סוכה בעי ד' דפנות, ס"ל סוכה דירת קבע בעינן, ומכלל דמאן דס"ל ג' דפנות כשרים בסוכה ס"ל סוכה דירת עראי היא.

רמוז באותיות סכ"ה

כ' ה'חיד"א בדבש לפי (מערכת ס אות לג) מס' כ"י קדמון, סוכה בתיבה עצמה רמוז אופני המחיצות כי יש מי שעושה ד' מחיצות למצוה מן המובחר ודומה לאות ס' מסוכה שיש לה ד' מחיצות. ויש מי שעושה ג' מחיצות ורמוז באות כ' מסוכה שיש לה ג' דפנות. ויש מי שעושה ב' מחיצות ופס א' ורמוז באות ה' מסוכה. וכתוב סכת ורמוז משז"ל שלעת"ל יתן כסא הכבוד על סיני כרמל תבור ר"ת סכ"ת.

טעם דלא בעינן דופן רביעית

כתב **ב'עקידת יצחק'** (ויקרא, שער סז, אמור) בהכשרה שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח לכוין אל התשוקות האנושיות, אשר ראו לתת לב אליהם שהם הטוב המועיל והערב אשר כל האנשי יכספום. אמנם המועיל והערב מהם הם אשר צריכים שמירה חזקה כי יצר לב האדם משתוקק לעבור בהם הגבול בשיעור נמרץ, ולזה היו דפנות הסוכה שתים כהלכתן, לפי שלפני אלו הענינים צריך מחילה חזקה ושלמה עומדת בפני רוח מצויה.

אמנם אמרו השלישית אפילו טפח כי עם שצריך ג"כ ליגדר בענין הטוב שיהיה כתיקונו בכוונה ובהגבלה מ"מ מעט מהזירו יספיק לזרז המזורז, לפי שאין תשוקת היצר להרוס מצבה ולפרוץ גדרה כמו

הראשונות, ולפי שכבר נמצאת תשוקת האנשים הפרוצים רביעית והיא רעה ופרוצה מבלי שום כוונה נאותה כלל, שאליה כווננו חז"ל באומרו (ב"ר פ' כ') ואין תשוקת יצר הרע אלא לקין וחיבריו, אשר לארבעתן אמרו (שם) ארבעה תשוקות הן אין תשוקת אשה וכו'. כמו שכתבנו והיתה הכת הזאת אשר לא תקבל שום תקון, ולא שום הגדרה לזה לא זכרה בכלל דפנותיה כלל, כי הרביעית אין לה שם בתשוקות האנושיות ולא שמו לה רושם בחיים האנושיים כלל.

כדוגמת אות ב'

כ' **ברבינו בחיי** (דברים טז. יד) סכות כנגד מדת הדין לשון סוכה ברוח הקודש, וכן אמרו למה נקרא שמה יסכה, שסוכה ברוה"ק, וזהו (תהלים סח, יח) "אדני במ סיני בקדש", כלומר בחכמה, שהרי מצוה הסכה רמז לחכמה, ולכך דרשו "קדש בסיני" לא נאמר אלא "סיני בקדש", מלמד שהקב"ה מקומו של עולם ואין עולמו מקומו, והענין שהוא מקום עולמו, או בית עולמו. וכן החכמה נרמזת ב"י"ת של "בראשית", והסוכה נקרא בית שנאמר (בראשית לג, יז) "ויעקב נסע סכותה ויבן לו בית" וכן הוא אומר (משלי כד, ג) "בחכמה יבנה בית", וכתוב (משלי ח, ב) "בית נתיבות נצבה", והחכמה מקפת וסובבת את הכל, ודוגמתה אות הבי"ת שהיא מוקפת משלשה צדדים כנגד הכשר הסכה שהיא שלש דפנות, שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח, והוצרכו לומר כן ושלישית אפילו טפח, על עוקצו של ב"י"ת היוצא מאחוריו.

איוב התנחם שראה ב' דפנות וג"ט

איתא במדרש פליאה (קמח): איוב היה קורא תגר על היסורין, כיון שראה הסוכה שהיא של ב' דפנות והשלישי אפילו טפח מיד נתקררה דעתו.

והחיד"א במדבר קדמות (מערכת ס אות י) כי ושמעתי כי יש מדרש בנוסח זה איוב היה מצטער מאד כיון שראה שהסוכה בשתי דפנות נתקררה דעתו, ופירש מורינו הרב המובהק מר קשישא כמהר"ר אליעזר נחום ז"ל דטעמא דסגי בב' דפנות וג' אפילו טפח דכתיב בסכת בסכת יש אם למסורת, גם אז"ל ואשימם בראשכם ואשםם כתיב שהכל תלוי בראשים גדולי הדור ואיוב היה מצטער כי הוא איש תם וישר וכו'. אם כן גם ??אשםם יש אם למסורת וכשראה סוכת בב' דפנות די שם אם למסורת, וגדול הדור סובל עונות דורו ונתישבה דעתו.

הערוך לנר (נו, ב דה ובטעם) כ' ע"ד המדרש, דכל תערומת איוב הי' שחשב דבחי"י העה"ז? כלל כל אושר האדם, ומה שהודיע לו הקב"ה ע"י אליהו הי' דהעה"ז הוא צל עובר, ועולם האמת הוא אחר המות, וזה פי' המדרש כשהתרעם איוב על ייסוריו הראה לו הקב"ה סוכה של ג' דפנות, פי' שהראה לו שהעה"ז שדומה לסוכה הוא רק דירת עראי כסוכה של ג' דפנות. פי' שהראה לו שהעה"ז שדומה לסוכה הוא רק דירת עראי כסוכה של ג' דפנות, ועוד יש לו תקוה לאחר המות ששם דירתו קבע באמת לקצור ברכה מה שזרע בדמעה פה.

דפנות הסוכה מרמזים לתשובה

הלכה רווחת היא גבי סוכה שאם עשה שני דפנות לסוכה והשלישית בנה ברובח טפח הרי הסוכה כשרה, ואמר הרה"ק בעל ה'אמרי אמת' מגור זי"ע (מובא בספרו 'אמרי אמת' שנת תרע"ו ליל ב, ועי' בשלה"ק בהקדמה לספר 'תולדות אדם' ד"ה ועתה אפרש, ובאלשי"ך פרשת אמור באמצע אות לג) לרמז בזה על פי דברי הגמרא (מנחות כט): "מפני מה נברא העולם הזה בה"א [באות ה"א], מפני שדומה לאכסדרה שכל הרוצה לצאת יצא, ומאי טעמא תליא כרעיה [רגל הפנימי של ה"א תלוי באויר ואינו דבוק לגגו (רש"י)] דאי הדר בתשובה מעיילי ליה, ולייעיל בהך, לא מסתייעא מילתא", והכא נמי אחרי

דס"ל שהכהנים והלויים קיימו מצות שמירה בעת שינתם, ופלוגתא דרבוותא הוא, עיין ברבמ"ם (פרק ה מהלכות בית הבחירה ה"ו), וב'משנה למלך' (שם), וראה ביספר המפתח' שמציין עוד הרבה מקורות בזה.

כה. וכע"ז אמר הרה"ק בעל ה"אבני נזר" זי"ע ששיבת סוכה נזכרת בש"ס (סוכה נזכרת בש"ס (סוכה יד: יט. עוד) בלשון "ישנים תחתיו", "אין ישנים תחתיו", להורות שמצות סוכה נוגעת אף להגוף לבד, כמו בעת השינה שמסתלקת הנשמה ואין נשאר בו אלא קיסטא דחיותא, וע"כ מצות סוכה מקפת את כל איברי האדם (מובא ב'שם משמאל' מוצאי יו"כ שנת תר"פ).

ולכאורה יש להוכיח מדבריהם נגד שיטת הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, שפסק דבעת שהאדם ישן פטור הוא מכל המצוות ולכן מותר מעיקר הדין להוציא אדם בשעת שינתו מן הסוכה (ראה 'הליכות שלמה' חלק ב' פרק ט אות יז), שהרי כאן כתבו שגם בעת השינה מקיים מצות סוכה [וכן נקטו רוב פוסקים עיין 'בן איש חי' (שנה א' פרשת האזינו הלכה ח) וב'מהרי"ל דיסקין, עה"ת (פרשת אמור)], ויש לחלק קצת ולומר דאע"פ שאין חיוב להיות בסוכה בעת השינה מ"מ מצוה איכא.

כו. ומכל מקום כתבו המקובלים (ראה בספר 'אלף המגן' [שבסוף ספר 'מטה אפרים'] סימן תרכו סעיף א) שהסוכה ראוי שתהיה עשויה מארבע מחיצות ויהיה בה צורת הפתח לנוי, וביארו טעם הדבר מפני שהארבע מחיצות הם כנגד ארבע רגלי המרכבה.

ישיבת סוכה

שבת' בבית ה' - בסוכה

"**אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש – שבת' בבית ה' כל ימי חיי, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו**" (תהלים כז, ד). איתא ב'פנים יפות' (פרשת אחרי ד"ה אחת שאלתי) לפרש בקשת דוד המלך ע"ה, דכל בקשתו היתה לפני הקב"ה בראש השנה ויום כיפורים שיוכל לקיים מצוות סוכה בשלימות, והיינו "שבת' בבית ה' [סוכה] כל ימי חיי" דכל יום של סוכות מרמז נגד כל עשר שנות חיי האדם, וימי שנותיו בהם שבעים שנה (תהלים צ, י).

סוכת עורו של לוייתן

האר"י הקדוש זיע"א שואל למה כתיב מתחילה **"בסוכות תשבו** שבעת ימים", ואח"כ כתיב בשינוי הלשון **"כל האזרח בישראל ישבו בסוכות"**?

אלא, חלקו הראשון של הכתוב מדבר אל בני ישראל ומורה להם לשבת בסוכות. חלקו השני מבטיח, שבזכות קיום מצות סוכה – **"כל האזרח בישראל ישבו בסוכות"**, יזכו לשבת לעתיד לבוא בסוכת עורו של לוייתן!

מצוה בעת השינה

"יעלזו חסידים בכבוד – ירננו על משכבותם" (תהלים קמט, ה). מתאמרה משמיה דהרה"ק בעל ה'שפת אמת' מגור זי"ע לפרש (וכ"כ בספרו 'שפת אמת' שנת תרנ"ג ד"ה איתא בזוה"ק כד) דברי דוד המלך אלו דקאי על חג הסוכות.

והכי קאמר ישמחו וירננו הצדיקים "בכבוד" דהיינו חג הסוכות שהוא זכר לענני הכבוד (כדאיתא בסוכה יא:), "ירננו על משכבותם" כי גם בעת שינתם ישנים בסוכה מקיימים מצות ישיבת סוכה, ולזה ראוי לשמוח ולשבח להשי"ת.

אושפיזין עילאין

להזמין האשפיזין לסוכתו

בזוהר הקדוש שאלו: בתחילה כתוב בלשון נוכח: **"בסוכות תשבו** שבעת ימים", ולאחר מכן בלשון נסתר: **"כל האזרח בישראל ישבו בסוכות"**. הא כיצד, אלא בתחילה דיבר הכתוב אל האושפיזין, האורחים הקדושים הפוקדים את סוכתנו כל אחד ביומו: אברהם יצחק ויעקב, משה אהרן יוסף ודוד, ולאחר מכן פונה הוא אל כל ישראל: **"כל האזרח בישראל ישבו בסוכות"**.

רב המנונא סבא, כשהיה נכנס לסוכתו, היה שמח, ועומד על פתח הסוכה מבפנים ואומר: **"נזמין את האושפיזין"**. והיה מסדר שולחנו ועומד על רגליו, ומברך ואומר: **"בסוכות תשבו שבעת ימים**. שבו, אושפיזין עילאיים, שבו, שבו, אורחי השכינה, שבו". הריס ידיו, שמח ואמר: **"אשרי חלקינו, אשר חלקם של ישראל, ככתוב: כי חלק ה' עמו, יעקב חבל נחלתו"**.

מקרא קודש

סמך נפלא במקרא על ביאת האושפיזין בסוכה מוצאים אנו לחד מקמאי **רבינו מנחם ריקאנטי נ"ע** [תלמידו של הרמב"ן והרוקח], הכותב בספרו טעמי המצות (מצוה קכ"ב): **"לשבות ביום ראשון של סוכות שנאמר (ויקרא כג, לה) ביום הראשון מקרא קודש, טעם מצוה זו שכיון שיש לו קרואים קדושים ומוזמנים שבאו להתאכסן אצלו, לכבודם אין ראוי להתעסק במלאכה כדי שתמיד מדי עברם יסורו שמה להניח ברכה אל ביתו, ז"ש מקרא קודש יהי לכם, ונקרא שבתון לשבות ממלאכה, לפיכך ביום הראשון מקרא קודש"**.

וביאר **בבאר מרים** (שם): **"מקרא קודש, ר"ל שקורא להאבות הקדושים שיבואו להסוכה"**.

רמז לאושפיזין מן התורה

עוד מצינו בספרים כמה רמזים נפלאים על דרך נוטריקון וראשי תיבות בפסוקי התורה, על דבר ביאת האושפיזין בסוכה.

וכה כותב **בשפתי כהן** (עה"ת פר' אמור ד"ה ובוזהר אמרו בסוכות תשבו): **"בסכת תשבו שבעת ימים, ר"ת בגימ' אל"ו ה"ם שבע"ה צדיקי"ם**. כל האזרח בישראל ישבו בסכת, עם ה' מלות, יעלה אברה"ם ישח"ק יעק"ב יוסף מש"ה אהר"ן דו"ד, ועולה ישח"ק בשי"ן שהוא עולה ויושב בסוכה שמח ושוחק עם בניו שהוא אב רחמן... [יע"ש שפירש כל הז' האושפיזין רמוזים בתיבת סוכה].

אברהם יצחק יעקב משה אהרן יוסף דוד

גם הרה"ק **רבי יצחק אייזיק מקאמארנא זצ"ל** בספרו זוהר חי (פר' אמור ד"ה צלא) מצא רמז נוטריקון לביאת האושפיזין מן התורה וז"ל: **"בסכת תשבו" שבע"ת ימי"ם קאי על אושפיזין, מספרן, אברה"ם סוכ"ה, יצח"ק סוכ"ה, יעקו"ב [מלא] סוכ"ה, מש"ה סוכ"ה, אהר"ן סוכ"ה, יוס"ף סוכ"ה, דו"ד [מלא] סוכ"ה, במספר השוה"**.

למה בחר הקב"ה להוכיח דוקא ממצות סוכה

"דרוש רבי חנינא בר פפא ואיתימא ר' שמלאי, לעתיד לבוא מביא הקב"ה ספר תורה ומניחו בחיקו ואומר למי שעסק בה יבוא ויטול שכרו, מיד מתקבצין ובאין עובדי כוכבים בערבוביא וכו' אעפ"כ מצוה קלה יש לי וסוכה שמה לכו ועשו אותה וכו', מיד כל אחד ואחד נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו והקב"ה מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא וכו'" (עבודה זרה ב, א – ג, א) רעיון נפלא כנגד המתחכמים בדורינו על ריבוי החוקים והמצוות העלה הגאון ר' זעליג פערסיץ זצ"ל [הביאו בספר "מאסף דרושי"] על פי דברי הגמרא הללו. אשר רבים מקשים למה בחר הקב"ה דוקא את מצוה סוכה שהיא קלה להוכיח ממנה לאומות העולם, והלא מצות מזוזה וכדומה קלות יותר ואין בהן כמעט חסרון כיס, שהרי מזוזה קובעים בדלת למשך כמה שנים, משא"כ מצות הסוכה כרוכה בטורח רב והוצאות מרובות?

אלא תירץ הגאון הנ"ל, שכוונת הגמ' היא כנגד אותם המתחכמים ומעלים טרוניות על ריבוי הסייגים והגדרים מדרבנן ומד"ס, וטוענים שאין זה לפי כחותיהם לשמור הכל, וכי אילו היתה רק התורה שבכתב היה נקל לקיימה ולשומרה, אך בתורה שבע"פ איך הם מאמינים, כטענת הצדוקים והבייתוסים.

לאותם מתחכמים, יראה הקב"ה את אולתם בפניהם וישיב להם: **"מצוה קלה יש לי וסוכה שמה"**, מצוה אשר חז"ל הקלו בה עד מאד, שלמרות שבתורה כתוב **"בסוכות תשבו שבעת ימים"**, דמשמע סוכה שלימה של ארבע דפנות, מכל מקום באו חז"ל והלכה למשה מסיני בידם, ואמרו שדי בשתי דפנות כהלכתם ושלישית רק טפח, וכן "שבעת ימים" משמע בקביעות בלא הפסק, וע"ז באו ואמרו: **"המצטער פטור**

כנגד רמ"ח מצוות עשה

הגאון רבי יוסף לעוונשטיין זצ"ל, אב"ד סעראצק, נשאל על לשון הפיוט הנ"ל "בל תהי מצות סוכה קלה, כי נגד כל מצות חוקותיה שקולה", וכי היכן נמצא ששקולה מצות הסוכה כנגד כל המצוות? **ויישב** על דרך רמז, שהגימטריא המלאה של התיבות סמ"ך, וי"ו, כ"ף, ה"א, היא רמ"ח, כנגד רמ"ח מצוות עשה שבתורה. (הובא בשו"ת "נשמת חיים" או"ח סימן קצ"ג)

נטילת לולב

ברכת על נטילת לולב ולא על לקיחת לולב

"ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל".

לכאורה יש לתמוה שהרי לשון הכתוב הוא "ולקחתם לכם", וא"כ מדוע מברכים אנו "על נטילת לולב" ולא "על לקיחת לולב"? **וביאר ה'אבודרהם'** שהטעם הוא משום שבלשון חכמים נטילה היא כלקיחה, כדאמרינן (סיכה מא, ב) נטלו רבן גמליאל ויצא בו ונתנו לרבי יהושע במתנה, וכו'. ועוד על שם שהוא מעלה ומוריד וכתוב (ישעיה סא) וינטלם וינשאם כל ימי עולם, ולכך אומר בלשון נטילה דהיינו חשיבות. וכן מבואר בפירוש התפילות להר"י בר יקר.

וה'לבוש' כתב דהא דמברכין בלשון 'נטילה' הוא מכיון שלשון 'לקיחה' משמעותו ג"כ מלשון קנין כלומר דאע"פ שאינו אוחזו בידו אלא קנאו ע"י אחד מהקנינים שהוא ברשותו סגי, ומדכתיב 'ולקחתם' ילפינן שצריכה הלקיחה להיות לקיחה תמה דהיינו שצריך להגביהם ולאחזם בידו, ועל כן בחרו לומר בלשון 'נטילה' על נטילת לולב לומר שצריכים להגביהו.

ובשו"ת הרשב"א יישב בפשיטות שאין אנו מקפידין על לשון הכתוב כמו שאומרים על נטילת 'לולב' ואין מברכים על נטילת 'כפות תמרים'. וכן בתפילין ותקיעת שופר אין מדקדקין לומר בלשון הכתוב, אלא נקטו חכמים בלשון המורגל בפייהם.

ובכל זאת כתב בעל **'התורה תמימה'** ליישב את לשון הכתוב ע"פ דברי המדרש רבה (אמור פרשה ל, סימן ב): א"ר אבין משל לשנים שנכנסו אצל הדיין ולית אנו ידעין מאן הוא נוצח אלא מאן דנסב באיין בידיה אנו ידעין דהוא נצוחייה. כך ישראל ואומות העולם באין ומקטרגים לפני הקב"ה בר"ה ולית אנו ידעין מאן נצח אלא במה שישאל יוצאין מלפני הקדוש ברוך הוא ולולביהו ואתרוגיהו בידן אנו יודעין דישראל אינון נצוחייהו.

והביאור הוא שאחר ימי הדין שבהם נלחם עם ישראל עם הקטיגור, ואין יודעים מי ניצח, בא הלולב ומוכיח שנצחו ישראל בדין, כמו שמבאר בספר לחם שלמה הספרדי שמנהג המנצחים לרומם ולהוליד בידיהם עצי תמרים לות בטחון עכ"ל.

ולפי זה מבאר התורה תמימה לשון נטילה שהוא לשון התנשאות והגביה, כמו וינטלם וינשאם, וכן מברכים על נטילת ידים שצריך להגביה ידיו.

מן הסוכה, וכן עוד קולות רבות שאין דוגמתן במצוות אחרות. ומעתה, תשובה זו ניצחת היא גם לפי המתלוננים טעם ישראל המחפשים לעצמם קולות, שהרי על כך אין להם טענות של גדרים וסייגים וחומרות, ומכל מקום הינכם מבעטים בסוכה. רואים אנו שאך שקר בפייהם וטענתיהם טענות הבל, משום שנוח להם בהפקירא בעזבם את דרך ה' ובהליכתם אחר שרירות ליבם.

סוכה בראש הגג – רוע לב אומות העולם

"מיד כל אחד ואחד נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו והקב"ה מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא וכו'" (גמ' עבודה זרה שם)

בעל ה"בן איש חי" בספרו "בן יהוידע" ע"י ביאר את מאמר הגמ', שלכאורה תמוה מדוע לשון הגמ' הוא "בראש גגו", והרי היה אפשר לומר סתם "מיד כל אחד ואחד עושה סוכתו"?

וען כן ביאר, שמאמר זה בא להודיע את רעות לבם, כי מתחילה רצו אומות העולם לעשות סוכה במקום שיהיה להם פטור ממנה, שהרי היו יכולים לעשותה בחצרותיהם במקום שאין השמש והרוח שולטים, אך מרוע לבם שמאסו במצוה הלכו ועשו אותם בראש הגג ששם שולט חום השמש והרוחות כדי לפטור עצמם ולצאת מן הסוכה, וזהו 'מבעט בסוכתו ויוצא'.

(י"ב יהוידע" ע"ז ג, א)

בל תהי מצות סוכה קלה

"בל תהי מצות סוכה בעיניך קלה" (מתוך הפיוט ליוצרות של יום שני של סוכות).

בספר "ברוך שאמר", יגע בעל ה"תורה תמימה" הגאון רבי ברוך הלוי עפשטיין זצ"ל, לבאר את הנאמר ביוצרות לסוכות 'בל תהא מצות סוכה קלה בעיניך', שהרי מצינו במשנה בסוף חולין (קמב, א) שמצות שילוח הקן נקרא מצוה קלה, אך בה יש טעם מיוחד שנקראת 'קלה' מפני שהיא איננה מצוה חיובית וודאית ואינה מחוייב לתור ולמצוא קן, אלא מצוה רק כשפוגעים בקן ציפור, כמבואר בגמ' שם (קלט, ב) 'יכול יחזור בהרים וכו' תלמוד לומר כי יקרא. משא"כ מצות סוכה היא מצוה חיובית לכל ישראל בכל שנה, ומהיכי תיתי תהיה קלה?

והביא את דברי הגמ' בע"ז הנ"ל שמצות סוכה נקראת מצוה קלה, ומדוע נקראת מצוה קלה מפני שאין בה חסרון כיס, ולפי זה הביאור של "מצוה קלה" הוא באופן שונה, שהיא מצוה שאפשר לקיימה בקלות, בלא חסרון כיס.

אלא שזה עצמו צריך ביאור, שהרי בודאי שיש בבניית הסוכה חסרון כיס, שהרי הדפנות והסכך לבדם עולים הון רב?

אלא, ביאור הדבר על פי דברי הגמ' בסוכה (כז, ב) על הפסוק 'כל האזרח בישראל ישבו בסכות' – מלמה שכל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת, ופירש"י 'סוכה אחת' – לכל ישראל שישבו בה זה אחר זה, ולא מטי שוה פרוטה לכל אחד.

ועפ"י? הרי פשוט שאין בבניית סוכה אחת לכלל הציבור חסרון כיס, שהרי כולם יושבים באותה סוכה.

ובספר 'חיים וברכה' הביא דברי ספר המנהיג שכתב שלכן תקנו חכמים לברך 'על נטילת לולבי' להודיע שחייב ליטלן כדרך גדילתן.

גירא בעיניה דסטנא

איתא בגמרא סוכה (לח, א) "רב אחא בר יעקב ממטי ליה ומייתי ליה אמר דין גירא בעיניה דסטנא". פי' שהיה מוליך ומביא בלולב ואומר שהוא חף בעיני השטן.

וכבר תמהו על דברי רב אחא בר יעקב אלו, למה דוקא בשעה שקיים מצות ד' מינים שמח ואמר דין גירא בעיניה דסטנא? במה זכות מצוה זו גדולה מזכות שאר המצוות כולן? ובמה כחה גדול לנקר עיני השטן?

אגודים יחד – בין אדם לחבירו

ופירש בזה רבי דוד שלמה מגיד מישרים ומו"ץ באדעססא ע"פ מאמר חז"ל (ויקרא רבה ל, יב) "פרי עץ הדר – אלו ישראל: מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים. כפות תמרים – אלו ישראל: מה התמרה הזו יש בו טעם ואין בו ריח כך הם ישראל יש בהם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים. וענף עץ עבות – אלו ישראל: מה הדס יש בו ריח ואין בו טעם כך ישראל יש בהם שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה. וערבי נחל – אלו ישראל: מה ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח כך הם ישראל יש בהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים. ומה הקב"ה עושה להם? לאבדן אי אפשר – אלא אמר הקדוש ברוך הוא יוקשרו כולם אגודה אחת והן מכפרין אלו על אלו".

ומבואר מדברי חז"ל אלו שמטרת נטילת ארבעת המינים אגודים יחד היא לעוררנו להתאגד ולהתאחד עם כל איש ואיש ולקיים המצוות שבין

אדם לחבירו.

וזוהי כוונת רב אחא בר יעקב באומרו בשעה שקיים את מצות ארבעת המינים "דין גירא בעיניה דסטנא". שהרי כבר שבו ישראל בתשובה בר"ה ויוהכ"פ מהעבירות שבינם למקום, ורק מהעבירות שבין אדם לחבירו לא שמו עדיין לב לשוב עליהם, והיה מקום לשטן לקטרג עוד על ישראל. אך עכשיו כשמקיימין גם את המצוה הזו ומקבלים עליהם להתאגד ולהתאחד ולקיים אף את המצוות שבין אדם לחבירו, לעשות שלום ביניהם, ושלא ירעו זה לזה, מיד נסתמו פיות המסטינים והמקטרגים.

ועל כן אמר "דין גירא בעיניה דסטנא", דוקא אז בשעת הנענועים. (קונטרס 'לראשית השנה' דרושים, נדפס בירחון "תורה מציון" שנה יא)

נענועים – הכשר מצוה

הגאון רבי שמואל שמעלקע טויבש זצ"ל, אב"ד יאסי, בהגהותיו עמ"ס סוכה שם, נדרש אף הוא לשאלה זו, מדוע נשתנתה מצוה זו שאומרים בה דין גירא וכו' משאר המצוות? ויישב, שליצר הרע קל להדיח אדם ממצות קלה יותר ממצוה חמורה, משום שבמצוה חמורה הוא ודאי לא ישמע לעצת היצה"ר, ואם אכן הוא לא מצליח להדיחו אף ממצוה קלה [דהיינו סוכה, כמפורש בע"ז ג, א], הרי זה כזריקת חיצים בעיני היצר הרע – שרואה שאף ממצוה קלה אין בידינו להדיחנו ממנה וכל שכן משאר המצוות החמורות.

וענין נענועי הלולב הוא רק הכשר מצוה ולא לעכב, שהרי מדאגבהיה כבר נפק ביה, וע"כ דוקא במצוה זו אומרים דין גירא בעיניה דסטנא, לומר ליצר הרע שאפילו במכשירי מצוה אין בידך כח לנתק מעלינו עול מצוות וכ"ש במצוה חמורה.

קריאת ההלל בחג הסוכות

שירו לו שיר חדש

איתא בגמ' ערכין (דף י"י) הטעם שבחווה"מ פסח ובשביעי של פסח קוראים רק חצי הלל הוא משום דאין חלוקים בקרבנותיהם, דהיינו שבכל יום מביאים אותו קרבן, משא"כ בחג הסוכות שכל יום ויום יש בו קרבן חלוק לכן קוראים הלל שלם בכל יום. ופירש רש"י (תענית כח, ב) דביום שמביאין קרבן חדש הוא כיו"ט בפני עצמו.

וה'אבני נזר' כתב על זה ביאור נאה: דהנה היו"ט של חג הסוכות הוא זכר לענני הכבוד, ואיתא בתענית (ט, א) דענני הכבוד היה בזכות אהרן הכהן. והנה הכהן הדיוט היה מביא מנחת חביתין רק ביום שהתחיל לעבוד בביהמ"ק, אבל הכהן גדול מביא בכל יום מנחת חביתין משום דעבודת כהן גדול בכל יום הוא עבודה חדשה והוא כמו שהתחיל לעבוד בו ביום (וכן ביארו השפת אמת, והמנחת אלעזר בספר 'חיים ושלום' פ' צו).

ולכן אנו מצווים בחג הסוכות, שהוא זכר לענני הכבוד, להביא ג"כ 'קרבן חדש' בכל יום כמו אצל אהרן הכהן, והעבודה הוא באופן של התחדשות שאומרים בכל יום 'הלל שלם'.

ונזכה לעשות עבודת השי"ת ולקם המצת תמיד באופן של התחדשות!

leadership. Instead, they advise him to find a simple person and appoint him as his successor. If he does this, everyone will realize that this person is unworthy of being king, and is merely filling the place of the beloved old king, and they will obey him because they know that he is simply acting in the place of the king they love.

The Kesav Sofer said these words about himself, after he was appointed to succeed his father as leader of the yeshiva of Pressburg. He said that his father had built up the yeshiva from scratch and had turned it into a world-renowned *makom Torah*. Although he claimed that he was unworthy, he was merely accepting the position in order to fill the place of his father and continue his legacy.

He explained that this was Korach's complaint against Moshe. He wrongly said that Moshe was no greater than everyone else, but was simply chosen as Hashem to lead the nation in His place, and he claimed that Moshe was abusing this power by acting as a true leader and being strict with the nation.

He added that this was also Hillel's intent. When he got up to speak as the leader of Klal Yisroel, he referred to himself as the smallest of people. He said that he was only filling the role as the spokesman for Hashem. "If I am here" to serve Hashem as His representative despite my lowliness, then "everyone is here" to follow Hashem. But "if I am not here", then one of the great *talmidei chochomim* will serve as leader and the other *talmidei chochomim* will not want to listen to him as they are of equal stature to him and "no one will be here".

Rav Chaim ben Rav Betzalel, the brother of the Maharal of Prague, explains that Hashem, out of His great love, commanded us to build the Bais Hamikdosh, but He acts as if we are the owners of the house and He is our guest. Hillel said that if we are here, acting as the owners of the house, then He will come as our guest and honor us. If we "come to the house", then He will come as our guest.

Why is Sukkos in The Plural Tense?

Why is the *yomtov* called 'Chag Hasukkos', in the plural tense, and not "Chag Hasukkah", in the singular tense?

The Munkatcher Rebbe *shlita* (Sefer Olas Shabbos) answers this question by saying that the sukkah also represents the Bais Hamikdosh and the sukkah of Dovid. since the sukkah symbolizes several sukkos, it is referred to in the plural.

He quotes Rabenu Bechaya (Sefer Kad Hakemach), who says that the mitzvah of sukkah contains both revealed and hidden aspects. The revealed aspects are that it represents the actual huts and the clouds of glory. The hidden aspects are that the nation was commanded to live in temporary dwellings before going into their permanent dwelling in Eretz Yisroel – the Bais Hamikdosh. We are commanded to remember how we lived in temporary dwellings and were taken from there by Hashem to the permanence of the Bais Hamikdosh.

He says that another reason Chag Hasukkos is referred to in the plural tense is because, as the Rabenu Bechaya says, the sukkah represents the Torah. He says that the word "sukkah" has a connotation of "*r'iyah*", to see. The Gemara (Sanhedrin) asks why Sarah Imeinu is called "Yiska" and answers "because she looked (*sacha*) with *ruach hakodesh*. Thus, the word sukkah is symbolic of seeing the truth. Furthermore, he notes that a sukkah must be covered with shade, and Klal Yisroel is commanded to dwell in the shade of the Torah. A sukkah has three walls, and the Torah consists of three parts – Torah, Neviim and Kesuvim. A sukkah must be ten *tefachim* tall, which is symbolic of the Aseres Hadibros. A sukkah must be seven *tefachim* wide, which is symbolic of the seven wisdoms contained in the Torah. One must sit in the sukkah by day and by night, which is symbolic of the commandment to learn Torah by day and night (Yehoshua 1:8). Women are exempt from sukkah, and they also are exempt from Torah study. From all this we see that sukkah is representative of Torah. When one sits in the shade of the sukkah, he is also sitting in the shade of the Torah.

Thus, the reason Chag Hasukkos is *lashon rabim* is because there are two facets to the *yomtov*: It represents both the simple understanding of sukkos and the symbolic connection to Torah.

Another answer offered to this question is from the fact that Gemara (Sukkos 6B) learns that sukkah must have three walls and *schach* from the fact that the *yomtov* of sukkos is mentioned three times in the Torah. Thus, we refer to the *yomtov* in the plural because its halachos are learned from it being mentioned multiple times in the Torah.

A final answer is that it is stated that one who fulfills the mitzvah of sukkah will merit sitting in the sukkah that will be made from the skin of the Levyason that Hashem will make for *tzadikim*. Chazal say (Bamidbor Rabbah 21:62) that the *tzadikim* will not have equal portions. Rather, bigger *tzadikim* will have more room in this sukkah. Therefore, Chag Hasukkos is in the plural, to hint to the fact that each *tzadik* will have his own, personalized sukkah.

Why is Sukkos After Yom Kippur:

The Darchei Teshuva (Sefer Tiferes Banim) explains why the *yomtov* of Sukkos is established after Yom Kippur by noting that it is stated (Medrash Tanchuma, Ki Seitzei) that if someone does not behave properly, he is "spit out by the Ananei Hakavod". Furthermore, the Kisevei Ha'Arizal says that *yomtov* of Sukkos is representative of the mitzvah of Mechiyas Amalek, as Amalek only was able to harm those who had been spit out by the Ananei Hakavod. Therefore, Hashem established Sukkos after Yom Kippur, as we first must atone for our sins and purify ourselves before we can enter the Ananei Hakavod on Sukkos, so that we should not be pushed out.

that there was one beneath their feet, it says that one of the clouds was “the cloud of the Shechina that was amongst them.” (It is called “beneath” because it is lower than the cloud above them.) We commemorate this cloud by sitting inside the sukkah.

This also answers a question asked by the Sefer Tzeida L'Derech. It is stated that the nation had to bring a Korban Chatos to atone for walking over graves in the *midbar* (see Rashi, Parshas Naso). If there was a cloud below them, it would have separated them from any graves. Why was this Chatos needed?

According to the Yalkut, we can answer that there was no actual cloud beneath their feet. Therefore, they could have become impure from walking over graves and they needed this korban.

The Baal Haturim says that we sit in the sukkah for seven days to remember the seven Ananei Hakavod. According to him, each day of Sukkos is a remembrance for one of the seven clouds.

The Maharam ben Chaviv uses his words to explain why the word “sukkos” is written in the verse “*b'sukkos teishvu shivas yamim*” without a “*vav*”. He explains that each day of sukkos is not a full remembrance, as each individual day is only a reminder for one of the seven clouds. Later, when it speaks about future generations, sukkos is written with a “*vav*”, as we only have the full remembrance after all seven days of Sukkos are completed and we have commemorated all seven clouds.

כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי (סוכה כח)

All seven days, a man should make his sukkah permanent and his house temporary. (Sukkah 28B)

The Shoshana L'Dovid asks why the Mishnah does not simply say that the sukkah should be one's permanent dwelling place for seven days. What is meant by the seemingly superfluous words “a man should make”? He answers that the Mishnah is specifically saying that man, and not a woman, should make the sukkah. This is in accordance with the Gemara (Bava Metziah 87A) that says that a woman is more stingy with guests than a man. Similarly, a man will be more generous than a woman when building the sukkah, so we specifically want a man to build it.

Other Meforshim answer that the Mishnah is teaching us that a person should make himself temporary on Sukkos. The sukkah is meant to be a lesson to us about the temporary nature of the world. Therefore, we are being taught that for the seven days of Sukkos a person should feel his own temporary status while he is in the sukkah.

אמר רבי יהושע בן חנניה כשהיינו שמחים בשמחת בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו (סוכה נג)

Rebbe Yehoshua ben Chananya said: When we rejoiced at

the Simchas Bais Hashoeva, we saw no sleep with our eyes. (Sukkah 53A)

Why didn't he simply say that “we didn't sleep”? What did he mean by saying that “we saw no sleep with our eyes”?

The Chasam Sofer explains that not only didn't they sleep, they also didn't waste any time. It is said that “one who sits idle is like one who is asleep.” Rebbe Yehoshua was saying that they were busy serving Hashem day and night and didn't even see this type of “sleep” while they were awake.

אמרו עליו על הלל הזקן כשהיה שמח בשמחת בית השואבה אמר כן אם אני כאן הכל כאן ואם איני כאן מי כאן...אם תבוא אל ביתי אני אבוא על ביתך (שם)

It is said that Hillel Hazekein would say: If I am here, everything is here. If I am not here, what is here?...If you come to My house, I will come to your house. (ibid)

Rashi explains that the “I” who Hillel was talking about is referring to Hashem. The Maharsha adds that the name “Hillel” has a *gematriah* of 65, which is the numerical value of Hashem's name.

The Maharsha then says: If not for Rashi's words, he would explain that the “I” is actually a reference to Klal Yisroel, and he was saying that if Klal Yisroel is “here”, meaning they go to the Bais Hamikdosh, “everything is here”, meaning Hashem will come to be with them. If they do not come, “who is here?”, meaning Hashem will not come either. This explains the following words that say that if we go to His house, He will come as well.

The Haflah (Panim Yafos, Parshas Netzavim) explains that Hillel, in his great humility, was speaking of himself as if he were the lowliest person. He was saying, “If I am here”, despite my lowly stature, “everyone should be here”, no one else should feel ashamed to come, as they are all on a higher level than me.

He then said, “If I am not here”, meaning if I were to use my lowly stature as an excuse not to come, “who is here?”, then everyone else would also find excuses not to come and no one would be here.

The Kesav Sofer explains Hillel's words by quoting the verse in Parshas Korach (Bamidbor 15:3): “You take too much upon yourselves, for the entire congregation are all holy, and Hashem is in their midst. So why do you raise yourselves above Hashem's assembly?”

He relates a parable of a king who is appointed by the people of the country to lead them. He fixes all the problems of the country by enacting new laws for the benefit of the people and appointing new ministers to oversee the land. In his old age, the king begins to worry about what will happen after he dies. Will everything he did fall apart?

His advisors tell him that none of the ministers will be able to replace him. If one of his ministers takes his place, all the others, who see themselves as his equal, will be unwilling to obey him and annul themselves to his

will dwell.

**בסכות תשבו ז' ימים...למען ידעו דורותיכם כי בסוכות
(ויקרא כג:מב-מג) הושבתי את בני ישראל (ויקרא כג:מב-מג)
You shall live in sukkos for seven days...in order that
your generations should know that I had the
children of Yisroel live in sukkos when I took them
out of the land of Egypt. (Vayikroh 23:42-43)**

The Two Reason for Sukkos:

The Chayei Odom (156:1) notes that the verse begins by writing the word “*b'sukkos*” without a “*vav*” (*chaseir*) and then writes it with a “*vav*” (*malei*). He says we learn from this that the mitzvah of sukkos has two components. 1. The sukkos represent the Ananei Hakavod that surrounded the nation in the desert. 2. The sukkos remind us of the actual booths the nation lived in when they besieged the cities of Sichon and Og. He says that the reason this *yomtov* was established in the month of Tishrei, rather than in Nissan when the nation actually left Egypt, is because if we would sit in outdoor huts during the spring month of Nissan it would not be evident that we were doing so as a fulfillment of the commandment because it is common for people to sit outside during that time of year. Therefore, we specifically sit in sukkos during the fall month of Tishrei, when it is becoming cold outside and it is not common to sit outdoors.

The Netziv (He'emek Davar, Bamidbor 10:34) says that when the nation was camped in one place, their tents protected them from the heat. When they traveled, the clouds protected them. We remember both of these miracles on sukkos, when the sukkah represents both the actual huts that protected us when we were camped and the clouds that protected us when we traveled.

The Kaf Hachaim (625:2) says that each person had his personal sukkah to protect him, while the clouds protected the nation as a whole. Therefore, we remember both of these with our sukkos.

The Two Purposes of Sukkos:

The Netziv (He'emek Davar, Vayikroh 23:43) writes that there are two purposes for the mitzvah of sukkos. First of all, every individual is meant to learn the importance of *emunah* and relying on Hashem for all of their needs. Hashem commands us to leave our homes and go into a temporary dwelling for seven days in order to teach us this lesson.

Secondly, it is a general commandment for Klal Yisroel to remember how Hashem protected us as a nation in the *midbar* and continues to do so until today.

He says that both explanations of the Gemara – that the sukkos represent the Ananei Hakavod and the actual huts – are true. Every family lived in their own hut, and the entire nation was encircled by the holy clouds and

protected by Hashem. In Meromei Sadeh (Sukkah 2B), he says that it is evident from Rashi that Rebbe Akiva – who says that the sukkos represent the actual huts – agrees to Rebbe Eliezer that the nation was encompassed by clouds as they traveled, and he is merely adding that they lived in actual huts when they were encamped.

Sukkos Are a Remembrance of the Greatness of Klal Yisroel in the Desert:

Rabenu Bechaya (Vayikroh 23:43) explains according to the opinion that the sukkos represent the actual huts that we are commanded to make a copy of these huts in order to remember the greatness of Klal Yisroel in the *midbar* and how all the men, women and children willingly traveled to a place that could not naturally support life. They trusted in Hashem and walked out into a desolate land where they believed that He would support them.

The Sukkah Bears Hashem's Name:

The Gemara (Sukkah 9A) states: “Rebbe Yehuda ben Beseirah says: Just like the name of Shomayim is said on the *yomtov*, so too the name of Shomayim is placed on the sukkah, as is stated: 'The festival of Sukkos seven days for Hashem.' Just like the festival (which Rashi explains to be referring to the Korban Chagigah) is for Hashem, the sukkah is also for Hashem.

The Shoel U'Meishiv (Divrei Shoel, Chiddushei Agados, Sukkos 9A) explains that all of the Korban Chagigah, with the exception of the *imurim* which are burned on the Mizbeach, are given to the owner. Still and all, the entire korban is sanctified and referred to as belonging to Hashem. This is because the burning of the *imurim* makes the entire korban holy. So too, everything done on a sukkah – the eating, sleeping, learning, etc. that one does inside it – is all holy and is all sanctified for Hashem.

The Ben Yehoyada explains the comparison between the korban and the sukkah by saying that just like when one brings the korban his thoughts must be proper, and if he thinks about eating it in the wrong place or has other wrong intentions the korban is *posul*, so too the thoughts one has in his sukkah must be appropriate. One must have in mind that he is doing the mitzvah *l'sheim Shomayim*.

Even the Poskim who rule that other mitzvos do not need proper intentions agree that the mitzvah of sukkah does.

The Seven Clouds:

Sefer Hakesav Vehakabalah quotes the Sifri (Parshas Beha'aloscha) that says that there were seven clouds. There was one cloud on each side of Klal Yisroel, one underneath them, one above them, and one that traveled before them to flatten the mountains, make the valleys straight and kill the snakes and scorpions.

The Re'em asks: If there were clouds below the people and on each side, why aren't we commanded to make the sukkah in the same manner – with a floor beneath us? The Yalkut also lists the seven clouds, but instead of saying

כי יצפוני בסוכות ביום רעה יסתירני בסתר אהלו בצור ירוממני
ועתה ירום ראשי על אויבי סבבותי ואזבחה באהלו זבחי תרועה
אשירה ואזמרה לה' (תהילים כז:ה-ו)

That He will hide me in His sukkah on the bad day; He will conceal me in the secrecy of His tent; He will lift me up on a rock. And now, my head will be raised over my enemies around me, and I will sacrifice in His tent sacrifices with joyous song; I will sing and chant praise to Hashem.

(Tehillim 27:5-6)

The Vilna Gaon *zt"l* explains that, in this verse, Dovid Hamelech is listing seven mitzvos that protected him, and in their merit he felt no fear of his enemies in times of war.

These are the seven mitzvos that are performed on Sukkos (as listed in Sukkah 84A): 1. The Arbah Minim (which are counted as one mitzvah). 2. The aravah which was carried

around the Mizbeach. 3. The recital of Hallel. 4. Simcha (and the offering of the Korban Shalmei Simcha). 5. Sitting in the sukkah. 6. Nisuch Hamayim. 7. Simchas Bais Hashoeva.

He says: "He will hide me in the sukkah on the bad day". This is a reference to the mitzvah of sukkah.

"In the secrecy of the tent." This is the aravah which is carried around the Mizbeach, which is called "my protection and my shield" (Tehillim 119:114).

"He will lift me like a rock." This is the Nisuch Hamayim, which is reminiscent of the rock giving out water.

"Now my head will be raised over my enemies." This is the lulav and its minim, which is a banner of victory over our enemies (as is stated in Tikunei Zohar).

"I will sacrifice in His tent sacrifices with joyous song." This is the Shalmei Simcha which is offered in "Hashem's tent", the Bais Hamikdosh.

"I will sing and chant praise to Him." This is Hallel and the flute and other musical instruments of the Simchas Bais Hashoeva.

יהי בשלום סוכו ומעונתו בציון (תהילים עו:ג)

His Sukkah was in Shalem, and His dwelling place in Tzion.

(Tehillim 76:3)

The Vilna Gaon (Biur HaGr"a) explains this verse by saying that there are only two mitzvos that we do with our entire body - the mitzvah of sukkah and the mitzvah of living in Eretz Yisroel. Both of these mitzvos are hinted to in this verse.

"*Vayehi b'shalem*" – there are mitzvos that are performed with "*shleimus*", completely. These mitzvos are performed by an entire person completely. They are: "*sukko*", the mitzvah of sukkah, and "dwelling in Tzion", the mitzvah of living in Eretz Yisroel.

וחג האסיף בצאת השנה באספך (שמות כג:טז)

And the festival of the ingathering at the departure of the year. (Shemos 23:16)

The Meshech Chochmah asks notes that Sukkos is referred

to as "Chag Ha'asif" here in Parshas Mishpatim and in Parshas Ki Sisa (ibid 34:22), but in Parshas Re'eh ((Devarim 16:13) it is called "Chag Hasukkos." He asks why it is called by two different names.

He answers by quoting the Vilna Gaon who says that when Moshe Rabenu came down from the mountain with the second Luchos, the Ananei Hakavod returned and on the 15th of Tishrei the nation was commanded about the Sukkos. Accordingly, Parshas Mishpatim and Ki Sisa are before the second Luchos. Therefore, the day is only referred to as the Chag Ha'asif, holiday of ingathering of the crops. Parshas Re'eh is after the second Luchos were given. Therefore, the *yomtov* is called Chag Hasukkos, as the mitzvah of sukkah was already given by then.

שבעת ימים תחוג לה"א במקום אשר יבחר ה' כי יברך ה"א בכל תבואתך ובכל מעשה ידיך והיית אך שמח (דברים טז:טו)
Seven days you shall celebrate to Hashem, your G-d, in the place which Hashem shall choose, because Hashem, your G-d, will bless you in all your produce, and in all the work of your hands, and you will only be happy. (Devarim 16:15)

The Netziv writes that there is a mitzvah to rejoice on Sukkos with dancing and musical instruments. He says that this mitzvah is learned from this verse.

He says that we see from the verse in Shemos (5:1), as explained by the Gemara in Chagigah (10B) that the word "*tichog*" means to rejoice by dancing and playing music. For this reason, the Gemara (Sukkah 53A) says that *chasidim* and men of stature would dance at the Simchas Bais Hashoeva. Rav Yehuda Hachasid *zt"l* asks why this verse says that we should celebrate Sukkos in "the place Hashem will choose", referring to the Bais Hamikdosh, but when speaking about Pesach and Shavuos it refers to the Bais Hamikdosh as "the place which Hashem will choose to establish His name therein."

Rav Yitzchok Hutner *zt"l* answers that on Sukkos, Klal Yisroel dwells in the sukkah, which is called the "*tzila d'himnusa*" (Zohar), the shade of the Shechina. On Sukkos, the Shechina dwells both in the Bais Hamikdosh and in the sukkah. Thus, the Bais Hamikdosh is not the only place Hashem chooses to establish His name in on this day. For this reason, the Bais Hamikdosh is simply called "the place Hashem will choose", without mentioning that it is the only dwelling place of the Shechina. On Pesach and Shavuos, however, when the Bais Hamikdosh is the only dwelling place of the Shechina, it is referred to as "the (only) place which Hashem will choose to establish His name therein."

Rav Yehuda Hachasid himself answers that the reason the verse does not mention the Shechina dwelling in the Bais Hamikdosh by Sukkos is because Sukkos fell out after Tisha B'Av, when the two Batei Mikdash were destined to be destroyed. Therefore, regarding this time, the verse does not refer to the Bais Hamikdosh as the place where the Shechina